

СИЛАБУС

з дисципліни «Теорія і методика організації краєзнавчо-туристичної роботи
в закладах освіти»

Спеціальність: Середня освіта (Географія)

Освітній рівень бакалавр

2020-2021 н.р.

4 курс, 8 семестр, 3 кредити (90 год.)

(лекції – 20 год., практичні роботи – 10 год., самостійна робота - 48, контроль – екзамен)

Викладач: Вовк Валентин Михайлович

Електронна пошта: geoslov@ukr.net

Кафедра географії та геоекології

АНОТАЦІЯ

МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання дисципліни є формування у студентів організаційно-методичних навичок і вмінь щодо організації в шкільних умовах вивчення рідного краю і використання краєзнавчого матеріалу в навчально-виховному процесі.

Головне завдання курсу полягає у формуванні у студентів організаційно-методичних навичок і вмінь щодо організації шкільної туристсько-краєзнавчої роботи, використання краєзнавчого принципу у навчальному процесі.

Передбачено набуття знань про методи дослідження природи, історії, культури, економіки рідного краю з метою використання краєзнавчого матеріалу в курсах шкільної географії та позакласної туристсько-краєзнавчої роботи.

Важливим є також оволодіння практичними навичками щодо організації туристсько-краєзнавчої роботи в школі, організації та проведенню туристських походів, експедицій та екскурсій із школярами, організації роботи шкільних краєзнавчих музеїв, участі у різноманітних туристських і краєзнавчих заходах.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ (КОМПЕТЕНТНОСТІ)

Знати і уміти пояснити сутність та педагогічне значення шкільної туристсько-краєзнавчої роботи; методику краєзнавчого вивчення та дослідження своєї місцевості; основні форми та методи вивчення рідного краю; методи та прийоми впровадження краєзнавчого принципу у викладанні географії; зміст та форми позакласної туристсько краєзнавчої діяльності; зміст експозиції відділів природи та і господарства шкільних краєзнавчих куточків та музеїв. *Уміти* проводити туристсько-краєзнавчі дослідження своєї місцевості; розробляти зміст та методику проведення туристських подорожей та екскурсій; складати типовий план шкільної туристсько-краєзнавчої роботи; складати план вивчення географії рідного краю; складати краєзнавчу бібліографію; розробляти річний план роботи шкільного туристсько-краєзнавчого гуртка; складати положення та розробляти сценарії загальношкільних масових заходів, а також туристсько-краєзнавчих заходів — екскурсій, походів, вечорів, олімпіад тощо.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Методологічні основи та організація краєзнавчо-туристичної діяльності

Тема 1. Методологічні основи краєзнавчо-туристичної діяльності. Зміст понять «туризм» та «краєзнавство», спортивний туризм, класифікація туризму, основні форми краєзнавчо-туристичної діяльності, туристський маршрут, види маршрутів.

Тема 2. Організація краєзнавчо-туристичної діяльності в Україні. Зародження та формування системи дитячо-юнацького туризму. Становлення та формування структури дитячо-юнацького туризму. Становлення сучасної організаційно-територіальної структури туризму.

Тема 3. Методика проведення шкільних навчальних і позанавчальних екскурсій. Мета і задачі екскурсії. Різновиди краєзнавчих екскурсій. Час проведення екскурсії; вікові особливості екскурсантів; ступінь їх поінформованості; мета проведення екскурсії. Підготовка екскурсії. Екскурсійна програма. Екскурсійні об'єкти, засоби наочності. Маршрут екскурсії, конспект розповіді. Підведення підсумків.

Тема 4. Методика проведення туристських походів. Цілі та особливості туристського походу, організація туристського походу, основні етапи, вибір району та планування маршруту, комплектування групи, підготовка документації, розподіл обов'язків між членами групи, підготовка спорядження, організація харчування, організація медичного забезпечення, рух групи на маршруті, категорійні туристські походи, основні вимоги до організації бівуаку.

Тема 5. Методика проведення краєзнавчо-туристичних експедицій. Краєзнавча експедиція як ефективна форма організації досліджень рідного краю. Експедиційні дослідження: завдання, зміст і базові етапи. Галузеві та комплексні експедиції. Основні етапи експедиційних досліджень. Аналіз змісту дослідницьких робіт в межах трьох етапів: підготовчого, польового та камерального. Підготовчий етап: розробка програми і методики польових робіт, форми фіксації матеріалів. Польовий період – як основний етап експедиційних географічних досліджень. Його структура: рекогносцирувальні роботи, виконання програми польових робіт; післяпольові камеральні роботи. Камеральний (завершальний) період – аналіз, обробка та узагальнення отриманого в полі матеріалу. Польові економіко-географічні та комплексні прикладні географічні дослідження. Особливості досліджень сільськогосподарських та , промислових підприємств. Дослідження транспортних пунктів і вузлів, міст. Дослідження адміністративного району. Географічні дослідження для районного планування, потреб містобудівництва, розробки земельного кадастру. Дослідження проблем перетворення природи.

Розділ 2. Організація роботи краєзнавчих гуртків, музеїв, планування і проведення заходів

Тема 6. Організація роботи шкільного краєзнавчого гуртка. Класифікації мінералів за генезисом та хімічним складом. Організація та методичні особливості роботи гуртків. Мета краєзнавчого гуртка. Основні завдання. Програма роботи гуртка. Навчально-методичний план. Орієнтовний перелік обладнання для роботи краєзнавчого гуртка. Організація вивчення природи, населення і виробництва рідного краю. Топографічна і туристична підготовка гуртківців. Організація подорожей. Проведення краєзнавчих досліджень. Участь у конкурсах і змаганнях. Гурткова робота в системі МАН.

Тема 7. Шкільні краєзнавчі кутки та музеї. Організація і діяльність шкільного музею, функції і форми роботи музею, Створення шкільного краєзнавчого музею на базі шкільного кабінету географії на основі зібраної учнями та вчителями колекції. Пошуково-дослідний напрям діяльності шкільного краєзнавчого музею (вивчення історії та природи краю, проведення експедиційних досліджень, складання анкет і опитування населення, пошук, вивчення і поповнення колекцій музею новими експонатами).

Тема 8. Планування шкільної краєзнавчо-туристичної роботи. Структура тематичного плану краєзнавчо-туристичної роботи залежно від віку учнів. Організаційна робота (гуртки, походи, експедиції, експонати музею, документація, обладнання, участь у конкурсах і змаганнях тощо). Підготовка керівників і активу (семінари класних керівників, керівників гуртків, вчителів географії, історії, фізичного виховання, участь в роботі семінарів, курсів тощо). План масових заходів (походи вихідного дня, тиждень туризму, шкільна краєзнавча конференція, участь в районних змаганнях, зльоті, конкурси на кращий клас з краєзнавчо-туристичної діяльності.

Тема 9. Проведення масових шкільних туристсько-краєзнавчих заходів. Особливості організації туристичних змагань і зльотів: вибір місця, забезпечення водою, дровами, під'їзду учасників, планування дистанцій, підготовка обладнання, забезпечення безпеки учасників, медичного обслуговування, підготовка роботи суддів, організація конкурсів, розважальної програми, підведення підсумків і нагородження переможців. Організація туристських походів вихідного дня – відбір учасників, маршрути руху, перевірка знань і вмій учасників в техніці орієнтування на місцевості, рух з подоланням перешкод на пересіченій місцевості, техніці туристського біваку і в знанні прийомів надання долі карської допомоги потерпілому.

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ

- лекції – отримання теоретичних знань;
- практичні роботи – закріплення теоретичних знань, оволодіння навичками розроблення краєзнавчих екскурсій, туристичних походів, планів роботи краєзнавчих гуртків, оволодіння методикою проведення екскурсій, походів, експедицій, організації краєзнавчий кутків і музеїв, проведення масових краєзнавчо-туристичних заходів;
- самостійна робота – підготовка до занять, виконання індивідуальних завдань, оформлення результатів практичних робіт.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

Тиждень	Тема лекції
1-й (березень)	Тема 1. Методологічні основи краєзнавчо-туристичної діяльності.
2-й (березень)	Тема 2. Організація краєзнавчо-туристичної діяльності в Україні.
3-й (квітень)	Тема 3. Методика проведення шкільних навчальних і позанавчальних екскурсій.
4-й (квітень)	Тема 4. Методика проведення туристських походів.
5-й (квітень)	Тема 5. Методика проведення краєзнавчо-туристичних експедицій.
6-й (травень)	Тема 6. Організація роботи шкільного краєзнавчого гуртка.
7-й (травень)	Тема 6. Організація роботи шкільного краєзнавчого гуртка.
8-й (травень)	Тема 7. Шкільні краєзнавчі кутки та музеї.
9-й (травень)	Тема 8. Планування шкільної краєзнавчо-туристичної роботи.
10-й (травень)	Тема 9. Проведення масових шкільних туристсько-краєзнавчих заходів.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тиждень	Тема заняття
1-й (березень)	Методологічні основи краєзнавчо-туристичної діяльності
3-й (квітень)	Методика проведення шкільних навчальних екскурсій
5-й (квітень)	Методика проведення туристських походів
7-й (травень)	Методика проведення туристсько-краєзнавчих експедицій
9-й (травень)	Проведення масових шкільних туристсько-краєзнавчих заходів
10-й (травень)	Контрольна робота

ФОРМИ КОНТРОЛЮ

- усне опитування;
- тестування;
- письмова контрольна робота;
- аналіз і оцінювання виконаних практичних робіт;
- аналіз і оцінювання виконаних індивідуальних завдань;
- підсумковий контроль - екзамен.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання здійснюється відповідно до вищевизначених компетентностей за результатами того чи іншого виду навчального процесу.

Для оцінюванні засвоєння будь-якого виду навчального матеріалу використовується 100-бальна шкала (див. таблицю 1.). За цією ж шкалою здійснюється і підсумкове оцінювання навчальних досягнень.

Таблиця 1

Шкала оцінювання

(відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ЦДПУ ім. В. Винниченка)

Рейтингова	ECTS	Національна (інституційна)
90 – 100	A	відмінно / Excellent
82-89	B	добре / Good
74-81	C	
64-73	D	задовільно / Satisfactory
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно / Fail
0-34	F	

Для визначення кількості балів залежно від виду роботи використовуються наступні вагові коефіцієнти:

Для лекційного заняття – 0,02

Для практичної роботи – 0,03

Для індивідуальної роботи – 0,04

Для контрольної роботи – 0,1

Для екзамену – 0,40

Таблиця 2

Розподіл балів за розділами, видами роботи та формами контролю

	Розділ (модуль) 1 (max 40)					Розділ (модуль) 2 (max 25)					Екз.	Сума			
	Поточний контроль (ПК)					ІР	КР	Поточний контроль (ПК)					ІР	КР	
Тема	Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5			Т 6	Т 7	Т 8	Т 9				
ЛК	2	1	2	2	2	4	10	2	2	2	2	4	10	40	100
ПР	3		3	3	3			3							
Сума	5	1	5	5	5			5	2	2	2				

Скорочення: ЛК – участь у лекціях (конспекти); ПР – оцінювання лабораторних робіт; ІР – індивідуальна робота (підготовка доповідей і участь у роботі наукового гуртка, наукових

конференціях, виконання індивідуальних завдань тощо); КР – контрольна робота за модуль; Екз. – семестровий екзамен

Формула для підрахунку балів за семестр має наступний вигляд:

$$\Sigma_{\text{сем.}} = \Sigma_{1\text{-й розд.}} (\text{ПК}_{\text{max.20}} + \text{ІР}_{\text{max.4}} + \text{КР}_{\text{max.8}}) + \Sigma_{2\text{-й розд.}} (\text{ПК}_{\text{max.16}} + \text{ІР}_{\text{max.4}} + \text{КР}_{\text{max.8}}) + \Sigma_{\text{Екз.}} \cdot \text{max.40}$$

Де:

$\Sigma_{\text{сем.}}$ – загальна сума балів (max 100 у 100-бальній системі оцінювання) за семестр;

$\Sigma_{1\text{-й розд.}}$ – сума балів за третій розділ (max 32 у 100 –бальній системі);

$\Sigma_{2\text{-й розд.}}$ – сума балів за четвертий розділ (max 28 у 100 –бальній системі);

$\Sigma_{\text{екзам.}}$ – сума балів за екзамен (max 40 у 100 –бальній системі);

ПК – поточний контроль (участь у лекціях і виконання практичних робіт);

ІР – індивідуальна робота (підготовка доповідей і участь у роботі наукового гуртка, наукових конференціях, виконання індивідуальних завдань тощо);

КР – модульна контрольна робота.

Результат вивчення дисципліни зараховується, якщо студент набрав не менше 60 балів (одержав оцінку не нижче «задовільно»). Результат менше 60 балів вважається академічною заборгованістю, що підлягає ліквідації згідно Положення про організацію освітнього процесу в ЦДПУ ім. В. Винниченка.

ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

Основні підручники і навчальні посібники

1. Брижак Н.Ю. Краєзнавча та туристична робота. Курс лекцій для студентів педагогічного факультету, які навчаються на спеціальності “Початкова освіта” : – Мукачево: МДУ, 2012. – 116 с.
2. Зеленська Л.І., Троценко О.В. Практикум із туристично-краєзнавчої роботи з географії. Д.: РВВ ДНУ, 1012. – 80 с.
3. Колотуха О.В. Ресурсний потенціал дитячо-юнацького туризму в Україні. – К.: Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді, 2005. – 116 с.
4. Колотуха О.В., Онищенко Є.В. Навчально-методичний комплекс курсу «Методика організації краєзнавчо-туристичної роботи». – Кропивницький: ФОП Піскова М.А., 2016. – 32 с.
5. Колотуха О.В., Щерба тюк Н.І. Організація краєзнавчо-туристської діяльності. Навчальний посібник. – Кіровоград: ПП. Центр оперативної поліграфії Авангард», 2012. – 186 с.
6. Костриця, М.Ю., Обозний В.В. Шкільна краєзнавчо-туристська робота.– К.: Вища шк., 1995. – 223 с.
7. Правила проведення туристських подорожей з учнівською і студентською молоддю України / Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.03.2006 року № 237 // Спортивний туризм. – К.: Федерація спортивного туризму України. – 2006.

Інтернет-джерела

1. Чернов Б.О. Географічне краєзнавство: георетико-методологічна сутність / Укр. геогр. журн. 2018, 1(101), С. 63-68. [Електронний ресурс]. URL: <https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/ugj-2018-1-63-68.pdf>
2. Кіровоградський центр туризму, краєзнавства і екскурсій учнівської молоді. [Електронний ресурс]. URL: <http://tourist.kr.ua/>
3. Прокопчук В.С. Шкільне краєзнавство: навчальний посібник [Електронний ресурс]. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/1079/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%92.%20%D0%A1.%20%D0%A8%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

4. Особливості проведення краєзнавчої роботи в школі / Все про туризм. [Електронний ресурс]. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/kushnir.htm
5. Лекції з туристичного краєзнавства. [Електронний ресурс]. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/1017.pdf>

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Напрямки виховної роботи в туристсько-краєзнавчій діяльності
2. Основні поняття та принципи сучасної педагогіки в туристсько-краєзнавчій діяльності
3. Основні поняття та принципи ТКД.
4. Ретроспектива розвитку і становлення ТКД в Україні.
5. Форми туристсько-краєзнавчої діяльності: організаційні форми, діяльнісні (активні) форми туристсько-краєзнавчої діяльності.
6. Основні методи й прийоми впровадження краєзнавчого принципу у викладанні географії
7. Нормативно правові акти, що регламентують туристсько-краєзнавчу роботу
8. Методи досліджень під час туристських подорожей.
9. Види досліджень під час туристських подорожей та екскурсій.
10. Геологічні дослідження під час туристських подорожей та екскурсій.
11. Гідрогеологічні дослідження під час туристських подорожей та екскурсій.
12. Геоморфологічні дослідження під час туристських подорожей та екскурсій.
13. Метеорологічні дослідження під час туристських подорожей та екскурсій.
14. Гідрологічні дослідження під час туристських подорожей та екскурсій.
15. Ґрунтові дослідження під час туристських подорожей та екскурсій.
16. Геоботанічні дослідження під час туристських подорожей та екскурсій.
17. Зоогеографічні дослідження під час туристських подорожей та екскурсій.
18. Фенологічні дослідження під час туристських подорожей та екскурсій.
19. Особливості проведення топонімічних досліджень
20. Особливості вивчення промислових підприємств
21. Особливості вивчення сільськогосподарських підприємств
22. Особливості дослідження населення краю
23. Дослідження культурно-історичних особливостей краю.
24. Обробка краєзнавчих матеріалів, зібраних в туристських подорожах.
25. Планування шкільної туристсько-краєзнавчої роботи
26. Проведення шкільних масових туристських заходів
27. Види і форми шкільної туристсько-краєзнавчої роботи
28. Види шкільних навчальних екскурсій.
29. Екскурсія – як форма ТКД, класифікація екскурсій
30. Навчальні екскурсії в природу, особливості організації.
31. Навчальні екскурсії на виробництво, особливості організації.
32. Екскурсії в краєзнавчий музей, особливості організації .
33. Оформлення необхідної документації при проведенні екскурсій.
34. Організація і проведення туристських походів вихідного дня
35. Організація туристських зльотів і змагань учнів
36. Організація і проведення багатоденних туристських походів
37. Організація і проведення краєзнавчих експедицій
38. Підведення підсумків туристсько-краєзнавчого походу
39. Огляд навчальних програм туристсько-краєзнавчих гуртків.
40. Особливості планування роботи туристсько-краєзнавчого гуртка.
41. Види занять туристсько-краєзнавчого гуртка та їх розробка.
42. Основні принципи організації та діяльності шкільного краєзнавчого музею.
43. Підготовка і проведення екскурсій в шкільному краєзнавчому музеї.
44. Експозиційна робота шкільного краєзнавчого музею.
45. Комплектування фондів та фондова робота в шкільному краєзнавчому музеї.
46. Організація позашкільної освіти в центрах туризму учнівської молоді
47. Особливості функціонування центрів туризму учнівської молоді